

DEPARTAMENTUL PENTRU STUDII PARLAMENTARE ȘI POLITICI UE
DIRECȚIA STUDII ȘI DOCUMENTARE LEGISLATIVĂ

**MODIFICAREA PROCESELOR ȘI PROCEDURILOR ELECTORALE
CA EFECT AL PANDEMIEI COVID-19**

IUNIE 2020

Documentare și sinteză: Sebastian Simion, consilier parlamentar

Sinteza documentară poate fi accesată direct pe Intranet la pagina Direcției studii și documentare legislativă.

* Lucrările elaborate în cadrul Direcției studii și documentare legislativă sunt cu caracter documentar și nu reprezintă punctul de vedere al Camerei Deputaților.

A b s t r a c t

Un număr de 58 de state și teritorii au decis amânarea alegerilor și / sau adoptarea unor măsuri destinate evitării riscurilor de extindere epidemică, de la securizarea sanitară a secțiilor și personalului(Israel), votul anticipat (în Coreea de Sud) sau votul exclusiv prin poștă / corespondență (modalitate stabilită pentru alegerile prezidențiale din Polonia). În Statele Unite ale Americii o "coalitie academică" a elaborat un document privind corectitudinea alegerilor și campaniilor electorale în perioada situației excepționale induse de pandemie. Comisia de la Veneția, Consiliul Europei precum și asociațiile internaționale dedicate monitorizării proceselor democratice au formulat și ele puncte de vedere, opinii și documente de sinteză privind calitatea procesului politic și electoral în această perioadă, necesitatea controlului popular al activității executivelor, situația statului de drept și încadrării derogărilor acceptabile în vederea siguranței publice.

Europa a devenit epicentrul mondial al pandemiei de COVID-19 în contextul în care multe dintre statele continentului aveau programate alegeri electorale (municipale, locale, generale și prezidențiale). Statele aflate în această situație au preferat amânarea alegerilor *sine die*, unele stabilind date de reportare ulterior adoptării deciziilor de amânare, alte state optând pentru o analiză prealabilă a evoluției pandemiei urmând ca, în funcție de dinamica acesteia, să se stabilească, de către autoritățile competente, data alegerilor. Au fost amânate alegerile regionale din Țara Bascilor și Galicia (pentru 2020 la o dată neprecizată inițial), alegerile din Macedonia de Nord (respectiv alegerile generale pentru stabilirea mandatelor celor 123 de deputați ai Adunării Naționale, amânate prin consensul tuturor partidelor politice), un scenariu asemănător fiind stabilit și în Serbia (la 26 aprilie erau prevăzute alegeri legislative și municipale – data alegerilor fiind preconizată după ce situația epidemică va fi controlată), Austria a amânat și ea alegerile municipale din Voralberg și Styria (15 și 22 martie inițial); alte state au avansat și datele noi ale alegerilor: auto-proclamata Republică turcă a Ciprului de Nord – 11 octombrie (inițial 19 aprilie / alegeri prezidențiale – în funcție fiind un *ad interim*); în Anglia alegerile locale din data de 7 mai au fost amânate cu un an, la solicitarea Comisiei Electorale și cu aprobarea guvernului britanic (acestea prevedeau 118 consilii locale, consiliul Londrei și 7 primării urbane); în Franța, menținerea unui prim tur a fost criticată de societate și de către partide, al doilea tur al municipalelor fiind reportat pentru 21 iunie, fără a fi o dată certă – o nouă reportare reprezenta o soluție validă doar dacă situația sanitară o impunea – pentru octombrie 2020 sau martie 2021), în Italia alegerile regionale din Campania, Liguria, Toscana, Venetia erau prevăzute pentru 31 mai însă cu posibila lor reportare în funcție de context. Islanda nu a anunțat reportarea prezidențialelor din 27 iunie.

Conform datelor publice, la data de 8 mai 2020 un număr de 58 de state și teritorii au decis amânarea alegerilor ca urmare a situației de pandemie (cu termene diferite: între 6-9 luni pentru unele, majoritatea optând pentru amânarea alegerilor nedefinit / la o dată neprecizată). Au existat și state care au decis continuarea proceselor electorale, introducând măsuri de prevenție / protecție în conformitate cu măsurile de securitate sanitară adoptate pentru accesul în clădirile oficiale (protocoale standard de siguranță la intrarea și ieșirea din clădirile publice, secțiile de vot fiind asimilate acestora).

Situația reportării alegerilor:

Impactul electoral COVID-19 - amânarea alegerilor în statele europene					
	Tipul alegerilor	Decizia cu privire la alegeri	Data adopării deciziei	Data alegerilor	Data reportată a alegerilor
Austria	Alegeri municipale	Amânare	17/03/2020	29/03/2020	27/09/2020 (cu posibilitatea modificării)

Republica Cehă	Alegeri pentru Senat – completare locuri vacante	Amânate	15/03/2020	27-28/03/2020, 3/04/2020	Data neprecizată în decizia de amânare (anunțare ulterioară)
Franța	Tur 2 alegeri municipale	Amânate	16/03/2020	22/03/2020	21/06/2020
Isle of Man	Alegeri locale	Amânate	16/03/2020	23/04/2020	Amânare la un termen neprecizat
Italia	Referendum	Amânat	05/03/2020	29/03/2020	Neprecizată în decizie
	Alegeri municipale	Amânate	10/03/2020	05/03/2020	Neprecizată în decizie
Kosovo	Alegeri pentru o municipalitate	Amânate	14/03/2020	15/03/2020	Data neprecizată
Letonia	Alegeri locale anticipate	Amânate	17/03/2020	Prima săptămână din Mai 2020	Mai 2021
Munte negru	Alegeri locale	Amânate	20/03/2020	05/04/2020	Data neprecizată în decizie
Polonia	Alegeri prezidențiale	Amânate	06/05/2020	10/05/2020	Fixată ulterior deciziei de amânare (28 iunie 2020)
Rusia	Referendum	Amânat	25/03/2020	22/04/2020	Un nou termen fixat ulterior deciziei
Serbia	Alegeri parlamentare	Amânate	16/03/2020	26/04/2020	21/06/2020
Spania	Alegeri regionale Țara Bascilor și Galicia	Amânate	16/03/2020	05/04/2020	Data neprecizată în decizia de amânare
Elveția	Vot popular federal	Amânat	18/03/2020	17/05/2020	Data neprecizată
	Alegeri municipale în 3 cantoane	Amânate	01/03/2020	Aprilie - iunie 2020	Data neprecizată
Marea Britanie	Alegeri locale Anglia	Amânate	13/03/2020	07/05/2020	07/05/2021

	Alegeri pentru oficii vacante în Scoția	Amânate	30/03/2020 și 01/04/2020	15/05/2020 și 21/05/2020	05/11/2020 și amânate indefinit
Germania	Alegeri municipale	Amânate	25/03/2020	Martie și septembrie 2020	Noiembrie (posibilitatea schimbării datei)
Slovacia	Locale anticipate	Amânate	27/03/2020	04/04/2020	03/10/2020

Măsuri adoptate de unele organisme de gestionare a alegerilor (EMB – election management bodies) în contextul pandemiei COVID-19

Israel – cetățenii aflați în carantină au votat în secții separate, blocate accesului general, fiecareia dintre acestea fiindu-i alocat un număr de paramedici cu EPP (echipament de protecție personală), cu observatori oficiali aflați în izolatoare de tip bio-hazard pentru a supraveghea corectitudinea procesului electoral.

Polonia: votul pentru alegerile prezidențiale se va face exclusiv prin corespondență (vot poștal)

Germania – alegerile locale, Bavaria (15 și 29 martie 2020). În Bavaria de sud primul tur al alegerilor locale a avut loc cu o echipare corespunzătoare a personalului din secțiile de votare; votanții, în majoritate, au venit cu propriile instrumente de scris, conform solicitărilor publice ale autorităților; ziua următoare votului Cancelarul Angela Merkel a anunțat adoptarea unor măsuri radicale pentru diminuarea riscurilor de infectare pandemică. Premierul Bavariei Markus Soder și ministrul de interne Joachim Hermann au anunțat că alegerile din 29 martie se vor face doar prin modalitatea votului poștal, materialele fiind distribuite în regim de urgență, nefiind complicat procesul electoral prin solicitări suplimentare (pentru persoanele care au votat la SV în primul tur).

Franța – turul 1 al alegerilor municipale (turul secund amânat); pe 14 martie au fost introduse restricții (limitarea adunărilor populare la 100 persoane, închiderea școlilor și a magazinelor non-esențiale); alegerile nu au fost amânate. A fost permis votul în proximitate (cf. legii franceze), pentru care votantul trebuia să se înscrie - personal - la circumscripția din vecinătate sau la tribunalul de primă-instanță. Unor categorii de votanți li s-a permis înscrierea prin deplasarea personalului de poliție: celor aflați în carantină sau izolare, celor netransportabili (boală sau dizabilități), celor aflați în formule de cazare instituționalizată (azile și instituții de îngrijire etc) – caz în care directorul instituției sau un

alt agent instituțional a putut colecta aplicațiile / solicitările pentru votul în proximitate, după ce în prealabil acesta a fost selectat / acceptat de un magistrat sau de către un ofițer de poliție al circumscripției; după colectare, aplicațiile au fost preluate de un ofițer de poliție. Măsurile adoptate au fost luate pentru facilitarea votului și protecția votanților relativ la riscurile de infectare; guvernul francez și ministerul de interne au publicat și adoptat o serie de informări și decizii privind desfășurarea procesului electoral (distanța socială, recomandarea utilizării propriilor ustensile de scris, compoziția personalului secțiilor de votare și suplimentarea acestuia pentru cazurile de urgență, modul de recepție al materialelor în preziua Zilei Votului, măsuri dedicate Zilei Votului – distribuirea formularelor și numărătoarea voturilor, distribuția materialelor de igienizare, precizări privind distribuirea posterelor și a signalisticii instrucționale afișată în exteriorul secțiilor¹ - practic, s-au luat în considerare două dimensiuni importante: protecția sanitară a votanților și a personalului implicat în buna desfășurare a alegerilor și facilitarea votului / diminuarea riscurilor prin aplicarea votului prin procură. Votanților în stare clinică susceptibilă nu li se poate interzice dreptul la vot – conform opiniilor juridice - cu condiția purtării unei măști de protecție chirurgicale și igienizării mâinilor; dar președinții secțiilor de votare au putut lua decizia de refuzare a accesului în secția de votare a unei persoane, dacă s-au estimat riscuri de infectare. Riscul sau temerile de a fi expuși infecției au generat o diminuare masivă a prezenței la vot în primul tur al alegerilor municipale din Franța: de la o prezență de 63.5% în 2014 la o prezență în jurul a 46% în 2020.

Alternative de vot - modelul francez al votului prin procură:

- Votantul poate desemna o persoană care poate vota în locul său (mandatarul) – există categorii desemnate prin codul electoral: persoanele care din rațiuni profesionale, din motive de boală sau incapacitate locomotorie sau care au în grijă persoane dependente fizic / bolnave / infirme și din aceste motive nu se pot prezenta la vot;
- Persoanele aflate la distanță de localitatea unde figurează pe listele electorale și care nu se pot deplasa pentru a vota din rațiuni obiective;
- Persoanele aflate în detenție preventivă și care nu sunt incapacitate legal de drepturile electorale;
- Persoanele aflate pe listele de vot consulare și care nu pot ajunge în ziua votului la secția de vot unde sunt înscrise pot deasemeni vota prin procură.

Condițiile în care se acordă procura electorală:

- Mandatarul trebuie să fie în plenitudinea drepturilor electorale și să figureze pe listele de vot din localitatea în care trebuie să voteze mandatantul – nu este obligatoriu să fie la aceeași secție de vot, doar din localitatea / municipalitatea respectivă

¹<https://www.interieur.gouv.fr/Elections/Elections-municipales-2020/Organisation-des-elections-municipales-des-15-et-22-mars-2020-en-situation-d-epidemie-de-coronavirus-COVID-19>

- Resortisanții statelor Uniunii Europene, altele decât Franța, înscriși pe listele suplimentare de vot pot primi mandat de vot de la un votant francez (doar pentru acele alegeri care sunt prevăzute în legea electorală franceză – Codul electoral)
- Pentru fiecare tur de alegeri un mandatar nu poate prelua un număr mai mare de două procuri de vot, astfel: una singură pentru un votant din Franța și una pentru un resortizant cu drept de vot / liste suplimentare; două procuri pentru doi votanți aflați în străinătate în momentul votului; doar una singură pentru un votant francez aflat pe teritoriul național în ziua votului, dar nu în locul în care este înscris pe listele electorale. Excepția vine pentru listele consulare unde sunt acceptate trei procuri. Pentru aceasta, formularul de acordare a procurei trebuie să cuprindă obligatoriu ziua în care a fost acordată și ora (pentru a fi valide).
- Autoritățile competente în acordarea / supravegherea procurelor electorale: judecătorul tribunalului de instanță din localitatea de reședință a mandatarului sau grefierul-șef al acelui tribunal; toți magistrații sau grefierii-șefi, în funcție sau retragere, desemnați de primul președinte al curții de apel la solicitarea judecătorului tribunalului de instanță; ofițerii de poliție judiciară sau agenții de poliție judiciară, personalul din rezerva națională a Jandarmeriei cu desemnarea unui judecător de la tribunalul de instanță, ambasadorii circumscripțiilor consulare, șefii poștei consulare, consuli onorifici de naționalitate franceză abilitați de ministerul de externe francez. Principiul luat în calcul este cel al competenței teritoriale (tribunalul de instanță) pentru brigăzile de poliție judiciară și jandarmerie acest principiu nu este limitativ – prin urmare mandatarul se poate adresa pentru validarea procurei oricărui comisariat de pe teritoriul național al Franței. Competența temporală: dacă decizia de stabilire a ofițerilor și agenților de poliție judiciară nu este afectată de o decizie privind limitarea datei, aceștia pot prelua procurile până la abrogare.
- Nu este obligatorie publicarea listei votanților care au primit procuri electorale de la alți votanți / nici numele acestora din urmă. Totuși, lista acestor persoane este prezentată celor cu funcție de execuție implicați în procesul electoral, care pot decide în ce fel informația este transparentizată / afișată / publicată; lista nominală a ofițerilor / agenților de poliție judiciară care colectează procurile electorale nu este publicată din rațiuni de securitate personală.
- Procura poate fi preluată de un ofițer / agent de poliție judiciară și de la domiciliul mandatarului, dacă acesta este în imposibilitatea de a se deplasa – poate fi preluată de un delegat desemnat de magistratul instanței teritoriale sau de un ofițer OPJ, cu acordul magistratului. Delegatul preia mandatul, dar cel care stabilește validitatea este OPJ.
- Nu există o limitare a datei în care poate fi acordată procura, aceasta poate fi inclusiv în ziua votului, prin urmare autoritățile competente în validare nu pot refuza o procură din motive de tardivitate. Dacă din rațiuni de timp mandatul nu

poate fi acceptat, cel care dorește să voteze prin procură va fi informat că, dată fiind durata, există posibilitatea ca mandatarul să nu mai poată vota în primul tur dar că poate exercita acest drept în turul secund al alegerilor / dacă procura nu a fost folosită în turul primar.

- Validitatea unei procure electorale pentru un tip de alegeri este rezumată la un singur scrutin deși jurisprudența franceză opinează că, în lipsa unei denunțări, poate fi utilizată și pentru turul secund al alegerilor (pentru alegerile în două tururi). Nu există prevederi legale prin care o procură poate fi utilizată pentru toate alegerile electorale care pot avea loc pe parcursul unei zile. Există posibilitatea procurei acordate cu limite de durată: pentru un an, la solicitarea mandatarului, în formularul respectiv acesta specificând data limită și motivele pentru care în perioada de un an nu se poate prezenta pentru a vota la secția unde figurează pe listele permanente. Există și maxima de 3 ani pentru acei alegători înscrși pe listele consulare. Formularele în vederea procurei sunt disponibile pentru printare de pe paginile web ale instituțiilor franceze competente. Formularele completate vor fi datate și semnate odată ce vor fi preluate de OPJ/PJ de delegat sau tribunalul de instanță (delegaților stabiliți de primul judecător al curții de apel).
- Votul prin procură în condițiile pandemiei COVID-19: au fost adoptate dispoziții particulare pentru acest tip de a vota în vederea restrângerii riscurilor și pentru a proteja persoanele vulnerabile – aceste persoane au putut solicita prezența OPJ/APJ pentru primirea mandatelor prin reprezentare - delegații sau ofițerii de jandarmerie trebuie să fie echipați EPP iar solicitantul să poarte mască; pentru persoanele aflate în formule instituționalizate (azile / așezăminte etc.) preluarea se face de OPJ/APJ/ delegați ai acestora, centralizarea urmând a fi făcută ulterior și nu la fața locului, de preferat delegații fiind alocați unei singure instituții de acest tip (pentru a nu transfera eventual virusul / evitarea riscului deplasărilor succesive).
- Procurele sunt arhivate pentru o perioadă de 6 luni, după ce votul a avut loc.
- Verificarea validității: în final toate aceste documente ajung la primării care analizează dacă mandatarul și mandatarul sunt înscrși pe o aceeași listă electorală, dacă mandatarul nu excede în numărul de procuri preluate (caz în care sunt valide primele în limita numărului stabilit de legea electorală), dacă procura este acordată pentru un singur scrutin sau pentru o durată (se va încadra cu un chenar roșu în lista electorală, în acest ultim caz). Se va ține un registru deschis privind mandatarul și mandatarul de pe lista electorală, autoritatea care a validat procura data validării și durata valabilității. Acest registru are un caracter permanent.
- Procedura efectivă de vot prin procură: cel care va vota prin procură se prezintă la secția de vot cu un act de identificare (nu trebuie să posede acte de identificare ale celui care l-a mandatat) și indică numele persoanei pentru care votează. Membrii biroului secției de vot verifică validitatea procurei și dacă persoana este înscrisă pe listele electorale. Procura devine nulă de drept prin

decesul celui care a acordat-o sau prin existența unei condiții legale de restrângere a drepturilor electorale ulterior datei acordării documentului (privarea de drepturi civice prin decizie a instanței). Mandatarul poate renunța oricând la o procură și poate acorda o alta (poate folosi același formular pentru renunțare și desemnarea unei alte procure).

Și instituțiile non-profit internaționale au elaborat documente orientative privind alegerile în perioada epidemiei. **Fundația Internațională pentru Sisteme Electorale / IFES** a elaborat un ghid dedicat (Guidelines and Recommendations for Electoral Activities During the COVID-19 Pandemic) util ca orientare și pentru eventualitatea unor evenimente viitoare de aceeași natură. Între recomandările formulate:

- Amânarea datei alegerilor – pentru a evita aglomerările și riscul contaminării de la persoană la persoană Autoritățile Electorale pot amâna procesul electoral în tot ce implică acesta (înregistrarea personală a votanților, mitinguri electorale, votul propriu-zis) până la o dată corespunzătoare măsurilor luate la nivel național pentru depășirea situației.
- Procese electorale transferate online / la distanță – acolo unde prevederile legale permit acest lucru. Acest lucru implică:
 - o Candidații și partidele politice să aibă campanii electorale / evenimente electorale online sau *via* media tradiționale
 - o Înregistrarea votanților – încurajarea înregistrării *via* online sau prin corespondență
 - o Pregătirea activităților din secțiile de votare – autoritățile electorale pot dezvolta și încuraja trainingul virtual pentru personalul de la secțiile de votare
 - o Votarea – autoritățile electorale pot încuraja votul online, prin poștă sau drop-off
 - o Contestațiile - autoritățile electorale pot încuraja completarea și trimiterea online a contestațiilor pe parcursul procesului de votare.

Diminuarea riscurilor de contaminare în timpul procesului electoral - IFES				
Situații luate în considerare	Evenimente electorale afectate	Factori de risc	Acțiuni în vederea diminuării / eliminării riscurilor	
Evitarea sau restrângerea riscurilor legate de aglomerările umane și contactul persoană-persoană	Mitinguri electorale; înregistrarea votanților; pregătirea personalului de la secțiile de vot; kiturile individuale pentru personalul de	Transmiterea virusului persoană-la-persoană (risc crescut)	• Marcarea distanței dintre participanții la vot, distanțarea socială • Aranjarea secțiilor de vot de așa manieră încât să permită	

	la SV; numărătoarea votului		distanțarea socială – spațiu suficient pentru siguranța biroului SV, observatorilor, personalului • Un circuit Enter-Exit care să fluidizeze participarea evitând formarea de aglomerări • Signalistica privind măsurile de igienă și de precauție respiratorie
Evitarea sau reducerea riscurilor de contaminare prin atingerea suprefețelor (cardurile de identitate / carnetele de vot, voturile, urnele, ștampile, scannere etc	Înregistrarea votanților; pregătirea personalului SV; kiturile de împachetare a voturilor, numărarea și prelucrarea voturilor	Potențiala transmitere a virusului prin atingerea unor suprefețe contaminate / posibil contaminate	• Kituri de sanitarizare în secții / apă și săpun • Aranjarea spațiilor astfel încât să fie restrâns la minim contactul votanților cu birourile SV, clăde, draperii etc • Frecvența igienizare a suprefețelor • Mănuși și măști respiratorii pentru personalul SV • Încurajarea cetățenilor să vină cu propriile instrumente de scris
Reducerea / diminuarea riscurilor pentru persoanele vulnerabile	Înregistrarea votanților; pregătirea personalului SV; kiturile de împachetare a voturilor, numărarea și prelucrarea voturilor	Persoane în etate și persoane cu probleme medicale cronice (diabet, obezitate, boli cardio-respiratorii	• votul la distanță / prin poștă sau prin urna mobilă • SV dedicate în centrele de sănătate • Evitarea cooptării persoanelor cu risc în echipele SV • Votul prin reprezentanți (riscant prin posibilitatea intimidării votanților)

Evitarea cooptării lucrătorilor din sistemul de sănătate în echipele SV (unde se pune această problemă)		Personalul din sănătate este implicat în menținerea pandemiei sub control	• Luarea în considerare a evitării totale a cooptării lucrătorilor din sistemul de sănătate în circuitul procesului electoral (membri în SV etc.)
---	--	---	---

IFES recomandă autorităților electorale care au ca atribuții instituționale planningul și implementarea evenimentelor electorale să țină seama de recomandările generale ale OMS și ale CDC – US Centers for Disease Control and Prevantion, EAC (US Election Assistance Commision) și evident de măsurile adoptate de fiecare stat la nivel național.

Marea Britanie – recomandări IFES / House of Commons IDC (International Development Committee)

Recomandări, reflecții, linii de acțiune²:

- Nevoia incontestabilă de resurse și alocarea imediată de stimuli / beneficii în sistemul de sănătate nu trebuie să diminueze sprijinul pentru alegeri, democrație și guvernanta sau pentru ca efectele de lungă-durată (*long-tail*) ale COVID-19 să nu depășească urgența
- Categoriile sociale tradițional marginalizate sunt mult mai predispuse la un impact negativ crescut al COV-19; programele de diminuare ale efectelor pandemiei trebuie să fie inclusive și accesibile și trebuie să priorizeze drepturile politice și electorale ale femeilor, tinerilor, persoanele cu dizabilități și categoriile vulnerabile
- Efectele pandemiei au amplificat interesul pentru transpunerea proceselor electorale și democratice online, însă cresc și riscurile pentru interferențe cyber și malițioase din exterior. Trebuie priorizate programele de echilibrare a soluțiilor tehnologice cu cybersecuritate, integritatea și siguranța digitală.
- Trebuie construite parteneriate viabile cu partenerii locali, care trebuie să fie parte a soluțiilor.

Conform IFES și IDEA, impactul electoral al pandemiei este incontestabil, fiind afectate democrațiile din întreaga lume: procesele electorale au fost suspendate / întrerupte într-un număr de peste 50 de state și aplicarea măsurilor de urgență au afectat sau amenință să afecteze categoriile marginale mai mult decât celelalte categorii. Democrațiile consolidate sunt subminate în funcționarea lor iar democrațiile în curs de consolidare riscă să piardă parte din ceea ce au achiziționat în domeniul bunelor practici democratice. Procesele electorale, în cazul în care nu sunt întrerupte, trebuie să se

²https://www.ifes.org/sites/default/files/ifes_submission_idc_inquiry_impact_of_coronavirus.pdf

desfășoare fără evenimentele obișnuite în astfel de circumstanțe (mitinguri, adunări, Ziua Votului, diverse alte acțiuni electorale) – astfel de evenimente pot periclita sănătea publică, însă interzicerea lor afectează în egală măsură stabilitatea democratică, dreptul la opinie, erodează drepturile civile și politice și responsabilitatea guvernelor față de proprii cetățeni.

Oficialii și cei din ierarhia de decizie politică sunt cei care decid dacă lasă în desfășurare procesele electorale / alegerile și dacă o fac, atunci trebuie să găsească un echilibru util între procedurile electorale credibile și siguranța celor care votează. Potențialele schimbări includ proceduri care restrâng contactul personal: fondurile de siguranță sunt necesare pentru procurarea materialelor noi și pentru achiziții de moment (de la EPP la tehnologie pentru operațiunile online) dezvoltarea de protocoale noi pentru pregătirea personalului SV și cel implicat în procesul electoral (înregistrare, contabilizare voturi, asigurarea corectitudinii procesului electoral – observatorii).

Chiar dacă Autoritățile Electorale / Comisiile Electorale Centrale pot asigura corectitudinea alegerilor ele nu pot controla dezinformarea virală și campaniile de dezinformare conduse de actori antidemocratici, amplificarea și procesul de *weaponization* al discursurilor urii pot afecta disruptiv și de o manieră majoră procesul democratic; schimbarea procedurilor de vot furnizează un teren fertil manipulărilor informatice și pot periclita și procesul electoral dar pot pune și votanții în situații de risc. Actorii politici cu vocație autoritară pot capitaliza confuzia socială și politică în propriul lor beneficiu și pot multiplica narativele scenariilor destinate subminării proceselor și instituțiilor democratice.

Cea mai mare parte a statelor care au decis mutarea alegerilor începând cu martie 2020 nu au avut experiențe precedente de asemenea natură, existând riscul de a nu fi înțelese de public în natura și sensul măsurilor implementate. Acest lucru conduce la diminuarea participării la vot și probleme de sănătate eventual (contaminări ale personalului și oficialilor implicați în alegeri). Alte riscuri sunt cele generate de corupție și riscurile la adresa democrației ca norme și instituții funcționale; nu trebuie neglijate transparența și responsabilitatea, monitorizarea critică a măsurilor și efectelor lor. Diminuarea fondurilor pentru consolidarea sistemelor democratice și a celor alocate funcționării democrațiilor și instituțiilor sale nu reprezintă o variantă utilă dimpotrivă, consecințele pe termen lung pot fi semnificative.

Măsurile de aplicat trebuie să aibă în vedere:

- Evitarea riscului extinderii sărăciei, a extremismului violent (tensiuni generate de redistribuirea fondurilor guvernamentale), atenuarea neîncrederii în guverne, creșterea potențialului pentru proteste și nemulțumiri, amplificarea fenomenelor de corupție;
- Procesul electoral democratic nu trebuie pus în umbră / plan secund / în așteptare. Programele active pro-democrație trebuie susținute fără întrerupere. Chiar dacă alegerile sunt amânate, procesul de planning electoral trebuie să continue. Timpul, resursele materiale și umane trebuie alocate în măsură suficientă;

- Instituțiile publice trebuie să fie preocupate de menținerea standardelor democratice: susținerea eforturilor autorităților electorale în adaptarea proceselor electorale la pandemie – integritate democratică, protecția drepturilor omului, siguranța sanitară, comunicarea transparentă cu publicul privind măsurile adoptate;
- Instituțiile juridice care au sarcina de a prelua plângerile privind neregulile electorale sau induse de aplicarea eronată a măsurilor de urgență trebuie să fie active;
- Instituțiile și asociațiile independente responsabile cu monitorizarea și expunerea corupției guvernamentale, achizițiile frauduloase etc. nu trebuie puse sub interdicție formală sau informală;
- Organizațiile societății civile preocupate de susținerea participării publice și în special participarea politică a grupurilor cu risc trebuie sprijinite.

Recomandări speciale cu privire la categoria tinerilor au în vedere:

- Excluziunea economică și socială cu efectele lor – creșterea sărăciei și insecurității materiale – care pot duce la amplificarea nivelului de deziluzie și creșterea criminalității, violenței, radicalizării și altor procese inductive ale extremismului;
- Categoria tinerilor tinde la angajamentul politic de o manieră preponderent informală și mai puțin în clasicul *face-to-face*; fenomenul de distanțare socială afectează categoria activiștilor tineri și modalitățile acestora de a acționa; cei care sunt incluși mai curând în spațiul apatiei politice se pot vedea situați în afara proceselor electorale, urmarea fiind creșterea neîncrederii în liderii politici și în structurile guvernamentale, prin urmare creșterea absenteismului și neparticiparea fiind efectele majore. Blocajul instituțiilor educative (școli etc) afectează și ele procesul de educare în beneficiul democrației. – educația civică formală.

Echilibrarea soluțiilor tehnologice cu securitatea cibernetică, integritatea și decalajul digital au în vedere:

- Riscurile crescute relativ la posibilitatea interferențelor străine în procesele electorale (atacuri cyber și malițioase)
- Creșterea interesului pentru transpunerea activităților în online – inclusiv parlamente virtuale și votarea online – dar introducerea noilor tehnologii nu trebuie să afecteze securitatea și încrederea în procesul electoral – pregătirea, planningul și testarea solicită timp, internet-voting-ul poate prezenta elemente de vulnerabilitate dacă este aplicat ca soluție imediată, fără o pregătire prealabilă. Nu toate activitățile pot fi mutate online, mai ales cele care implică comunitățile și activitățile de *advocacy*; accesul este restrâns, unele categorii sunt limitate fizic în utilizarea tehnologiei digitale. Trebuie pusă întrebarea în ce măsură votul online îmbunătățește integritatea electorală și democrația activă – evaluarea costuri, eficiență, încredere și integritate. Accesibilitatea în spațiile online trebuie prioritarizată și trebuie să existe recomandări definite privind reuniunile virtuale, accesibilitatea acestora. Sunt necesare programe globale de evaluare și orientări

locale privind noile modalități de vot, intabulare și numărare, inițiative web-based privind rezolvarea disputelor electorale, consilierea partenerilor virtuali și celor preocupați cu cyber-igiena; sprijin pentru autoritățile electorale privind operațiunile de tip remote și online.

Cu privire la modalitățile alternative de vot și GDPR – votul prin corespondență

Agencia Europeană pentru Protecția Datelor în cadrul celei de-a 26-a sesiuni plenare a adoptat o scrisoare de răspuns la solicitarea a doi membri ai Parlamentului European cu privire la votul prin corespondență prevăzut în Polonia pentru alegerile prezidențiale din iunie 2020. Cu privire la Polonia EDPB a indicat că a fost prevenit cu privire la modalitățile de indentificare PESEL (baza de date a Poloniei privind identificarea persoanelor) care a fost transmisă Poștei Poloniei de către unul dintre ministerele acestui stat și consideră că subiectul solicită o atenție specială – datele personale (nume, adrese, identificarea ID-PESEL) trebuie procesate cu respectarea legii, de o manieră transparentă și corectă, doar pentru scopul avut în vedere (votul prin corespondență); autoritățile publice trebuie să prezinte informații cu privire la cei incluși în listele electorale doar dacă acest lucru este în mod specific autorizat de legea statului-membru. Dezvăluirea datele personale – și transmiterea de la o entitate la alta – solicită întotdeauna existența unei baze legale, în conformitate cu prevederile europene privind protecția datelor. Ca și la precedentele precizări privind acest subiect, EDPB consideră că utilizarea datelor personale în campaniile politice, de către partidele politice dar și de către autoritățile publice (în mod particular al celor responsabile cu înregistrările publice) trebuie făcută de o manieră care să demonstreze, în orice circumstanțe, că au fost respectate principiile privind protecția datelor cu caracter personal. Acolo unde se poate vota prin corespondență revine statului-membru responsabilitatea de a se asigura că sunt respectate standardele privind integritatea și secretul datelor personale privind opiniile politice ale cetățenilor; aplicarea prevederilor GDPR revine autorităților naționale competente, EDPB nefiind o autoritate de supraveghere, pentru că nu are competențe deasupra autorităților naționale, ea poate doar acorda sprijin de specialitate acestora (în mod specific fiind dat exemplul Autorității Poloneze de Supraveghere, în cadrul sesiunii menționate).

Comisia de la Veneția CoE – măsurile excepționale și distribuția competențelor

Comisia de la Veneția nu a generat documente specifice privind amânarea alegerilor respectiv bunele practici electorale în contextul situațiilor de urgență / alertă. În numeroase ocazii însă, Comisia a analizat limitele inerente măsurilor excepționale aplicate sau adoptate de guvernele naționale. În toate ocaziile Comisia s-a pronunțat pentru garantarea și respectarea deplină a principiilor statului de drept. Chiar și în situațiile

de urgență, statul de drept trebuie să rămână o garanție a democrației (*"the rule of law must prevail"*).

În aspectele importante privind distribuția competențelor pe perioada stărilor de urgență, Comisia a recomandat: claritate și substanță în formularea cadrului privind starea de urgență, declararea acesteia exclusiv de către actorii statali cu competențe constituționale în acest sens, supravegherea (de către legislativ și de către puterea judecătorească) respectării prevederilor cuprinse în actul privind starea de urgență și eventualitatea prelucrării stării de urgență operată doar cu acordul legislativului și a puterii judecătorești.

Măsurile trebuie să aibă un scop bine definit, să includă limite (ca durată) precum și alte observații privind posibilitatea ținerii alegerilor și referendumurilor constituționale pe perioada stării de urgență. În documentul de principiu The Rule of Law Checklist Comisia a elaborat criterii de referință specifice pentru excepțiile de la principiul legalității în situațiile de urgență, analizând prevederile constituționale privind competențele de urgență într-un număr de state (Armenia, Franța, Georgia, Kyrgyzstan, Muntenegru, România, Serbia, Tunisia, Turcia și Ucraina) și legile naționale privind starea de urgență (Armenia și Turcia). Din aceste recomandări Consiliul Științific a extras paragrafe utile, ca recomandări pentru starea de pandemie.

Consiliul Științific al Comisiei de la Veneția a pregătit o compilație a rapoartelor generale și individuale cu opinii în acest sens, structurată de o manieră tematică pentru facilitarea accesului la materia cu privire la această tematică, documentul putând fi considerat un cadru de referință în gestionarea proceselor electorale în contextul pandemiei COVID-19.

Siguranța statului, a instituțiilor sale democratice precum și siguranța populației reprezintă interesele vitale care fundamentează acceptarea, cu caracter temporar, a unor derogări de la anumite drepturi ale omului ca și repartizarea extraordinară a unui număr de competențe. Riscul semnificativ sau unul dintre riscurile semnificative, conform Comisiei, este acela ca executivul autoritar să excedeze acestor competențe de urgență în scopul reducerii / restrângerii capacității politice a opoziției legitime afectând drepturile omului, în general (drepturile politice în mod specific). De aceea, starea de urgență are nevoie de limite stricte privind durata, circumstanțele și domeniul de aplicare al competențelor extraordinare, securitatea statului și siguranța publică putând fi asigurate, în mod eficace, numai în democrațiile care respectă pe deplin legalitatea. Acest lucru necesită controlul parlamentar și controlul de legalitate al actului privind starea de urgență (respectarea duratei, a limitelor și prevenirea abuzurilor).

Prevederile relevante al Convențiilor Internaționale privind drepturile civile și politice, între ele a Convenției Europene a Drepturilor Omului și a Convenției Americane cu privire la drepturile omului sunt similare, dau posibilitatea derogărilor (limitări ale drepturilor garantate) doar în circumstanțe excepționale. Derogările nu pot aduce atingere drepturilor fundamentale: dreptul la viață, interzicerea torturii și a comportamentului inuman, sclavia și încălcarea principiului *nulla crimen nulla poena*.

Punctele orientative în stabilirea standardelor legale în situațiile de urgență publică conform Consiliului Europei: aceasta trebuie să fie clar definită și delimitată de prevederile

constituționale, să răspundă existenței unui pericol real și iminent (care trebuie specificat în mod clar, așa cum se prevede în tratatele privind drepturile omului : ECHR, ICCPR, ACHR) – în acord cu principiul amenințării excepționale, derogarea de la standardele privind drepturile omului este legitimă în caz de război sau de urgență publică care pune problema unor amenințări la viața națiunii (pandemia COVID-19 este astfel considerată).

Starea de urgență *de facto* trebuie evitată, aceasta trebuie declarată oficial (ceea ce Polonia a făcut, conform unor opinii mediatizate, neamânând explicit alegerile prezidențiale sub pretextul informal al evitării despăgubirilor economice induse de o eventuală declarare a "stării de catastrofă"). Toate cele trei tratate menționate spun că statele-părți trebuie informate cu privire la prevederile derogatorii și rațiunea pentru care acest lucru s-a făcut. Constituțiile naționale trebuie să prevadă explicit ce drepturi pot fi suspendate și ce drepturi nu pot face subiectul derogărilor, prevederi care trebuie respectate în toate circumstanțele. Drepturile nederogabile constituie nucleul ireductibil al drepturilor omului și trebuie în mod special prevăzute în constituții pentru prevenirea comportamentelor arbitrare (deținerea arbitrară, încălcarea dreptului la un proces corect, permisivitatea recursului împotriva actelor și acțiunilor autorităților subsumate stării de urgență); derogările trebuie să fie proporționale cu pericolul existent. Derogările, restricțiile și suspendările sunt acceptabile doar în caz de război și de urgență publică care pun în pericol existența națiunii; trebuie respectat principiul proporționalității – "*the principle of temporariness*" cf. ACHR – măsurile de urgență nu pot dura mai mult decât urgența însăși și aplicarea trebuie făcută în ariile delimitate geografic, unde pericolul există în mod real.

Cu privire la amânarea alegerilor, Comisia de la Venția, în recomandările făcute cu diverse ocazii arată că: scopul legitim al menținerii ordinii constituționale poate justifica reportarea / amânarea alegerilor în situații excepționale, cum sunt războiul, catastrofa naturală sau alte situații care prezintă un risc major pentru viața națiunilor. Dacă o criză severă amenință viața unui stat alegerile la termen nu ar face decât să exacerbeze conflictul politic și de aceea trebuie, în primul rând, căutate soluții la criză. În condiții excepționale, poate fi de datoria autorităților să amâne alegerile electorale pentru a reduce tensiunile și pentru a da posibilitatea votanților să își exprime voința de o manieră sigură și într-un context de legalitate.

În unele state, Parlamentele au puterea de a schimba data alegerilor în cazul situațiilor de urgență (Republica Cehă și Slovenia), în alte state există legi care prevăd amânarea alegerilor în caz de dezastre naturale (Canada, Costa Rica, Islanda, Slovenia etc.); în cele mai multe cazuri nu există astfel de prevederi constituționale, cu excepția Cehiei (Actul Constituțional 110/1998 cu privire la securitatea Republicii Cehie): "dacă în perioada unei stări de urgență, a existenței unor amenințări la adresa statului sau a stării de război condițiile interne nu permit alegerile la termenul legal prevăzut, atunci acesta poate fi extins, dar nu cu o perioadă mai mare de 6 luni). Similar Constituția Republicii Korea prin Art. 196 privind alegerile indică competențele instituționale în adoptarea deciziilor de amânarea alegerilor – Președintele (pentru alegerile prezidențiale și

parlamentare) respectiv șeful comisiei electorale regionale (pentru alegerile locale) – situațiile fiind dezastrul natural, cutremurele și circumstanțele inevitabile.

Doar unele dintre statele membre ale Comisiei de la Veneția prevăd, în constituțiile naționale sau în legislație, posibilitatea amânării alegerilor electorale în cazul stării de urgență și alte câteva în cazul unor dezaastre naturale sau evenimente extraordinare. Astfel de evenimente au loc doar ocazional, astfel încât nu a existat un cadru orientativ al Comisiei Veneția cu privire la acest aspect specific.

Opinia Comisiei de la Veneția cu privire la respectarea drepturilor fundamentale pe perioada situațiilor de urgență³

Prin rezoluția Comitetului Miniștrilor s-a stabilit că: în cazul unei măsuri necesare care implică restricții ale drepturilor omului trebuie avută în vedere definirea cât mai precis posibilă a restricțiilor, care trebuie să fie proporționale cu scopul urmărit; Convenția Europeană a Drepturilor Omului trebuie respectată și aplicată ca „un instrument viu” – după cum indică jurisprudența de la Strasbourg – ponderea criteriilor și echilibrarea elementelor pot varia în momente diferite și în contexte diferite. Evaluarea echității și proporționalitatea echilibrului intereselor publice și a celor private trebuie să fie determinată de situația și de circumstanțele concrete. La punctul 36 din Concluzii, documentul arată că protecția securității naționale și a siguranței publice justifică / poate justifica restricționarea unor drepturi ale omului și chiar derogări de la unele dintre acestea, dar acestea trebuie juridic fundamentate și circumscrise prevederilor constituționale, ca o garanție vitală privind democrația și statul de drept (fundamentarea juridică și constituțională asigură cadrul preventiv împotriva eventualelor abuzuri de putere sau de aplicare a unor măsuri restrictive pentru obiective care depășesc temeiul dreptului intern și cadrul Convenției Europene). Următoarele două puncte din concluzii (36 și 37) stabilesc că restricțiile sunt contextuale și temporare, drepturile și libertățile nu pot fi reduse în esența acestora, instanțele naționale trebuie să-și păstreze competența deplină de a revizui măsurile de restricționare și derogare, în baza legii și cu utilizarea dispozițiilor relevante ale Convenției Europene. Măsurile de restricție sunt dictate strict de exigențele situației și nu trebuie să depășească necesitatea obiectivă. Derogările de la Art.15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt admisibile numai "în timp de război sau a altor situații de urgență publică care amenință viața națiunii", ceea ce implică existența unei situații excepționale prin natura sa. Drepturile absolute rămân nederogabile, statele care aplică astfel de măsuri trebuie să informeze (și să mențină actualizate informările) Secretariatul General al Consiliului Europei. În mod evident, statul și autoritățile sale competente dispun de o marjă semnificativă de apreciere (cu privire la urgență, definire și derogări / limitări / restricționări) dar aceasta nu trebuie să depășească

³OPINION ON THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN EMERGENCY SITUATIONS adopted by the Venice Commission at its 66th Plenary Session (Venice, 17-18 March 2006)

necesitatea și trebuie să fie proporționale, în funcție de riscurile anticipate în mod onest și rezonabil, interferențele nu trebuie să depășească nici ele limitele rezonabile și caracterul preventiv.

Statele Unite ale Americii - Fair Elections During a Crisis

Richard L. Hasen, Cancelar-Profesor specialist în științe juridice și politice la UC Irvine, în cadrul unei conferințe și cu sprijinul unui comitet *ad hoc*, format din personalități ale mediului academic și al unor notorietăți profesionale, a elaborat un număr de 14 recomandări⁴, din perspectivă interdisciplinară, destinate consolidării încrederii electoratului în corectitudinea și legitimitatea alegerilor din 2020 (privesc alegerile din SUA dar recomandările au și o valoare general-aplicabilă, în unele dimensiuni). Aceste recomandări se adresează în egală măsură leadershipului, administrației, partidelor ca și editorilor, jurnaliștilor, companiilor tech, legislatorilor și asociațiilor non-profit, influencerilor și jurnaliștilor din categoria *watchdog*.

Recomandările 1-4 se adresează structurilor statale și factorilor de decizie care pot adopta acele măsuri necesare prevenirii absenteismului și fluidizării procesului electoral, în termeni de accesibilitate și siguranță publică: transparența și corecta informare privind numărătoarea voturilor, situația absențelor, modificarea procedurilor pentru a face față provocărilor COVID-19 – diversificarea modalităților de vot, completarea protocoalelor electorale cu aportul specialiștilor în drept electoral și constituțional, astfel încât contestațiile și eventualele ambiguități să fie eficient rezolvate (în special pentru prevederile interpretative privind colegiile electorale, având în vedere specificul descentralizat al alegerilor în SUA).

Recomandările 5-6 fac referire la organizațiile media și asociațiile non-profit. Pentru media recomandările privesc modul în care sunt promovate informațiile despre procesul electoral (și diseminarea "informațiilor exacte"), informarea corectă a cetățenilor cu privire la modul în care va fi acoperit momentul electoral, agregarea "one-stop shop" a știrilor electorale. Asociațiilor non-profit li se recomandă să ofere sprijin organizațiilor media în vederea educării electorale a cetățenilor, facilitarea pregătirii și acoperirii jurnalistice a procesului electoral (proceduri, înscriere, modul de contabilizare a votului, remediarea absenteismului potențial etc.), raportarea cu exactitate (monitorizarea) a datelor privind procesul electoral.

COVID-19 va duce la creșterea costurilor electorale în condițiile în care votanții vor prefera votul prin poștă, ca modalitate de precauție la riscurile de îmbolnăvire, de aceea legislativul trebuie să promoveze cadrul necesar suplimentării bugetului dedicat alagerilor (Rec.7). Organizațiile non-profit trebuie să faciliteze consensul și dialogul politic cu privire

⁴<https://www.law.uci.edu/faculty/full-time/hasen/2020ElectionReport.pdf>; Sprijin în elaborarea materialului și prezentarea acestuia în conferințe au acordat: University of California, Jack W. Peltason Center for the Study of Democracy, UCI Law IT Department, The Democracy Fund, Hewlett Foundation și Mertz Gilmore Foundation

la normele democratice, încurajând candidații și actorii politici să le respecte, implicându-se și în eventualele dispute post-electorale, care trebuie rezolvate în cadrul acestora principii. Oficialii guvernamentali și cei care au în competență organizarea alegerilor trebuie să se asigure că toți cetățenii cu drept de vot își pot exercita dreptul de a vota, chiar și în condițiile situației excepționale ale pandemiei. Liderii social media și cei cu poziții oficiale trebuie să promoveze normele electorale conform cadrului stabilit în *Voting Rights Act* și de Amendamentele 14 și 15 ale Constituției Statelor Unite, care interzic caracterizarea / targetarea votanților pe criterii de rasă sau etnicitate, în încercarea malițioasă de a dilua sau modifica imaginea cu privire la cine și cum votează. Companiile *social media* au responsabilitatea unică de a preveni utilizarea platformelor lor în eforturile unora de a suprima / intimida votul unor categorii sociale sau pentru distribuirea de informații false cu privire la procesul electoral.

Chiar dacă alegerile din SUA (prezidențiale și pentru cele două Camere ale legislativului) au caracteristici specifice (în primul rând sistemul descentralizat), materialul este important prin problematica analizată, care este una comună democrațiilor (consolidate sau în curs de consolidare): hiperpolarizarea severă a politicii, excesivul partizanat al media și social media, creșterea neîncrederii populare în politică și politicieni, retorica politică de tip "incendiar" - *flamer* (cu provocări și aserțiuni lipsite de substanță eliberate "în cascadă"), creșterea receptivității audiențelor pentru informațiile tendențioase, inconsecvența diseminării informațiilor corecte și lipsa unor canale eficiente pentru aceasta (pentru votanți este din ce în ce mai dificil să acceseze informație politică rezonabilă, nefiltrată excesiv de partizanat și polarizare extremă). Pandemia COVID-19 va crește costurile procesului electoral cu 1,5 - 2 miliarde dolari (Congresul deja a suplimentat bugetul dedicat cu 400 milioane de dolari). Unele state și-au modificat cadrul procedural astfel încât votul prin poștă să poată fi accesibil tuturor celor care își doresc această modalitate (existând însă unele temeri cu privire la capacitatea Serviciului Poștal al SUA în acoperirea funcțională a procesului electoral – în special cu privire la posibilitatea de a cunoaște numele câștigătorului președinției americane la închiderea procesului de vot). Alte probleme (scenarii posibile): dificultatea verificării voturilor poștale (corectitudinea informațiilor și a semnăturilor) – recomandările vizează informarea prealabilă în cea mai mare măsură cu privire la modul în care voturile sunt validate, scanate, intabulate (crearea posibilității votanților de a completa informațiile lipsă); în contextul epidemiei statele vor trebui să promoveze măsurile corecte de păstrare a securității și siguranței votanților, extinse măsurile existente doar în unele state („urna mobilă”, „votul în absență”, votul personal etc) și adoptate toate măsurile considerate că vor maximiza rezultatul alegerilor chiar și în condițiile situațiilor de urgență.

În esență, în opinia autorilor acestui document, viabilitatea procesului electoral trebuie să aibă în vedere: corecta informare a votanților, diversificarea modalităților de vot în cea mai mare măsură posibilă, ținând cont și de măsurile de prevenire a votului fraudulent, sprijinul companiilor media, social media și tech în asigurarea unui cadru normal și democratic pentru alegeri, prevenirea dezinformărilor / tacticilor de descurajare a votului pentru anumite categorii vulnerabilizate sau targetate de campanii malițioase, suplimentarea bugetelor pentru alegeri astfel încât să poată face față măsurilor de

siguranță și prevenire a riscurilor de infectare cu SAR-COV2, existența unui consens bi-partizan în stabilirea regulilor de soluționare a contestațiilor post-vot (cu medierea asociațiilor non-profit și a mediului academic), eliminarea în cea mai mare măsură a ambiguităților interpretative din legislația privind alegerile, prin stabilirea de comun acord a unor protocoale privind alegerile.

Consolidarea democratică –unele opinii privind restricțiile și derogările

Răspunsurile de urgență sunt în mod clar necesare pentru combaterea pandemiei, însă este la fel de necesar ca ele să fie expuse unui judicios proces de analiză și control de legalitate. Organizațiile cu vocație în domeniul drepturilor omului au pus în circulație deja un cadru de evaluare a măsurilor pe care multe guverne le-au aplicat pentru a răspunde pandemiei, pentru siguranța publică (clauza derogatorie 4 din ICCPR – măsurile pot fi adoptate nediscriminativ și în acord cu prevederile internaționale). În practică, aceste măsuri pot aduce atingeri grave și sistematice drepturilor omului; evaluarea a ceea ce este abuz și ceea ce reprezintă o derogare acceptabilă se circumscrie unui proces dificil⁵, reconcilierea situațiilor de urgență cu constituționalismul și statul de drept formând un echilibru fragil. Independența, securitatea sau pericolele existențiale la adresa națiunii reprezintă cauzele derogative pentru impunerea măsurilor de urgență (conform standardelor dezvoltate de EctHR starea de urgență privește o situație care preocupă întreaga populație; conform modelului fiduciar, statelor trebuie să le fie permisă derogarea de la obligațiile privind drepturile omului când sunt necesare măsuri care se adresează instabilității și capacității statelor de a menține ordinea legală; controversata "eroare de apreciere" recurent imputată factorilor de decizie politică poate fi compensată de deferența mai mare arătată puterii judecătorești pe parcursul acestor perioade).

Între aspectele privite critic, organizațiile de monitorizare au exemplificat cu unele măsuri (adoptate în afara Art.4: încălcarea dreptului la liberă expresie și informare și ICCPR Art19) astfel: Bulgaria a decis că poate trimite la închisoare persoanele care împrăștie false informații despre răspândirea epidemiei și guvernul intenționa să mențină măsurile în vigoare și după încheierea crizei; în Ungaria un proiect de lege prevedea că persoanele care distorsionează adevărul sau împrăștie știri false relativ la starea de urgență comit o crimă care este pasibilă de o pedeapsă cu până la trei ani închisoare. În Azerbaidjan amendamentele aduse la legea informațiilor au fost adoptate obligând deținătorul oricărei resurse informative interne să prevină publicarea de informații false online. În ceea ce privește dreptul la o viață privată (ICCPR Art 17) este menționată o propunere avansată în Senatul francez, care urma să autorizeze operatorii de telecomunicații să colecteze și distribuie date cu privire la sănătatea și localizarea tuturor deținătorilor de telefoane mobile pentru o perioadă de 6 luni, propunere care nu a fost acceptată dar s-a produs ca inițiativă *ad hoc*. Măsurile de supraveghere și detenție din China, inclusiv dezvoltarea de apps-uri pentru a urmări indivizii fără precauții privind

⁵ Evan J. Criddle, Evan Fox-Decent, **Human Rights, Emergencies, and the Rule of Law**, William & Mary Law School Scholarship Repository, 2012

Încălcarea drepturilor omului, au fost și ele criticate la nivel internațional. Israelul a adoptat măsuri care permiteau serviciilor de intelligence să monitorizeze ordinele de carantină și să informeze alți indivizi cu privire la riscurile de infectare de la cei cu care intră în contact. Serviciile de intelligence au dobândit atribuții sporite în monitorizarea telefoanelor mobile ale persoanelor suspecte de COVID-19. Măsurile au fost adoptate într-o ședință rapidă de guvern, prin bypass-ul aprobării Knessetului. Utilizarea măsurilor de urgență în scopul înghețării cazurilor penale reprezintă un alt risc evaluat ca fiind important (blocarea procesului premierului Israelului este un exemplu citat).

Libertatea de întrunire (ICCPR Art.1) este un alt drept fundamental afectat de măsurile de urgență. Măsurile de urgență pot suprima dreptul la acțiuni de protest democratic. În unele zone au existat utilizări excesive ale forțelor de ordine, în special în Asia (India, Hong Kong) dar și în Rusia (în contextul modificărilor constituționale preconizate măsurile de urgență au contribuit la anihilarea opiniilor critice la adresa acestora).

Dreptul de a vota și de a fi ales (ICCPR Art.25): în Ungaria un proiect de lege a amânat /anulat toate alegerile și referendumul până la trecerea stării de urgențe, fără a preciza o dată calendaristică. În multe state alegerile au fost amânate nedefinit⁶, cu respectarea convențiilor internaționale.

Surse informative:

<https://www.ifes.org/>,

<https://www.venice.coe.int/webforms/events/>și The Rule of Law Checklist sub

egida Comisiei de la Veneția

<https://www.idea.int/>

<https://www.law.uci.edu/faculty/full-time/hasen/2020ElectionReport.pdf>

<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf

⁶<https://www.ifes.org/publications/global-impact-covid-19-elections> un tabel cu statele care au amânat alegerile